

Nummer 26, juni 2005

Het bloed kruipt...

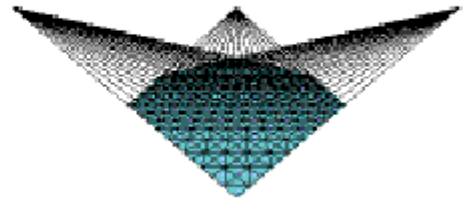
Prijsvraag

My generation! 50 jaar jong in Zeeland

Bijzonder: Brokaatpapier

Symposium, open dagen en Vriendendag

Adres en openingstijden

Het bloed kruipt... is Marjan Berks even fascinerende als geestige verslag van de zoektocht naar allerhande interessante en eigenzinnige voorvaderen. Onlangs verscheen het bij uitgeverij Atlas en werd het in Groede gepresenteerd bij de onthulling van een monument ter nagedachtenis aan Jacob Cats. Het is verkrijgbaar voor €15 bij de betere boekhandel én in de archiefwinkel van het Zeeuws Archief.

Marjan Berk, foto Iwan Borghstijn.

Het bloed kruipt ... Op zoek naar Jacob Cats

door Sander den Haan en Marjan de Kort, medewerkers van het Zeeuws Archief

Enthousiast roept en zwaait ze. We herkennen het rossige haar, de ondeugend twinkelende ogen, maar vooral de karakteristieke stem: hoog en tegelijk een ietsje schor. We hebben een afspraak met Marjan Berk, over hoe een zoektocht naar haar Zeeuwse familie een hommage werd aan Jacob Cats. En hoe dat leidde tot een boek.

Nog maar amper bij haar plaatsgenomen, steekt ze direct van wal. Een stortvloed van woorden. Precies zoals we haar kennen van radio en tv én uit haar columns. We zijn in gesprek met een vrouw die zichzelf desgevraagd beschrijft als nieuwsgierig, gretig, positief en strijdlustig.

Marjan Berk (11 juli 1932, Zeist) is vooral schrijfster en columniste. Maar in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw genoot ze al bekendheid als cabaretier. Toch staat schrijven bovenaan: "Dat is voor mij pure zelfbevrediging. Ik schrijf over wat mij bezighoudt."

"Moed had ze genoeg, dukaten géén"

Ze vertelt ons over haar niet altijd gelukkige jeugd: "Mijn ouders woonden in een huis dat *Cheer Up* heette ... maar ze vochten er als kat en hond. In 1938 zijn ze al gescheiden. Op mijn achttiende stierf mijn moeder. In 1975, toen mijn vader overleed, ben ik gaan schrijven."

Haar opa van moederskant, Jan van de Wall, was dé man in haar leven. "Eigenlijk was hij mijn vader. Ik voelde een innige liefde voor hem. Hij was goedlachs, had gevoel voor humor, was empathisch, vurig en nooit bang; net als mijn moeder trouwens, die in het verzet zat en van wie ik pas jaren later goed besepte hoe moedig zij wel was." Illustratief is misschien wel de wapenspreuk van de Van de Wallen: *Virtus Nobilitatis Decus* oftewel moed is het sieraad van de adel. "Maar mijn moeders vertaling luidde anders: Moed adelt meer dan dukaten.

Nu, moed had ze genoeg en dukaten géén!"

Voor haar boek *Het bloed kruipt...* Op zoek naar Jacob Cats verrichtte Marjan Berk onderzoek in onder andere het Zeeuws Archief.

Met de Van Baarens, haar vaders familie, heeft ze niets. Daar tegenover staat een groeiende interesse in die van haar moeder en haar Zeeuwse voorvaderen. Berk koestert de verhalen over haar voorouders en is nieuwsgierig naar de vererving van eigenschappen en talenten. De humor en vurigheid, heeft ze die misschien van opa? “Nou en of, maar ook mijn muzengenen! Bij opa en oma Van de Wall was het altijd lezen, lachen, lekker eten en musiceren. Zo'n gezin wilde ik later zelf ook, en groot. Met vijf kinderen en zes kleinkinderen is me dat aardig gelukt.”

“Cats werd regelmatig afgezeken, ik ook”

Tijdens de zoektocht naar familietrekken was er één verhaal, dat haar mateloos boeide. Ze zouden afstammelingen zijn van dichter en staatsman Jacob Cats. Had ze het schrijversgen misschien van hem? “Ik voelde me verwant met hem. Cats werd regelmatig afgezeken, ik eveneens.” Steeds meer ging Marjan Berk zich identificeren met (voor-)Vadertje Cats. Toch vormden uiteindelijk drie concrete voorwerpen de aanleiding voor haar daadwerkelijke zoektocht. Als eerste was dat een foto van

‘Moeder Leen’, ofwel overgrootmoeder Lena van de Wall-de Kater. In haar kwartieren komt de naam Cats voor. “Het portret intrigeerde mij. Het laat een mooie vrouw zien van een jaar of veertig. Ze draagt een ivoren broche en ivoren oorhangers, die ik ken. Ze liggen in een doosje in mijn bureau, erfenis van mijn jong gestorven moeder.” Dan is er nog een negentiende-eeuws paneeltje van voormoeder Cornelia Theresia Cats dat Berk in bezit heeft. En tenslotte was daar het schilderij van Jacob Cats in het restaurant van de Eerste Kamer in Den Haag, waarin ze een opvallende gelijkenis met haar zoon zag. Er was geen ontkomen meer aan, de zoektocht naar haar voorouders moest er komen.

Berk wist dus al veel. “Maar ik ben geen historica en toch wilde ik per se bij Jacob Cats uitkomen. Via via kwam ik bij het Zeeuws Archief terecht en bij het Gemeentearchief Schouwen-Duiveland. Vol enthousiasme hielpen zij mij daar op weg door de annalen.” Het meest dankbaar is ze echter Jeroen Hangoor van het Nederlands Genealogisch Bureau. “Hij stuurde me de allereerste kwartierstaat en leerde me hoe ik die moest lezen. Toen ging het hard, de ontdekkingen volgden elkaar op.”

De ene bleek ontluisterend, de andere weer verrassend. Uiteindelijk kwam ze toch niet uit bij Jacob Cats. “Maar... andere illustere personen mag ik wel tot mijn familieleden rekenen. Want wat denk je van Hubert Goltzius, P.C. Hooft en Kenau Simon Hasselaersdochter; en van aanverwanten als Hugo de Groot en ja, zelfs Willem van Oranje. Beatrix mag wel oppassen! Leve de archieven!”

Tot slot, waarom een boek? “Omdat het gaandeweg een semi-biografie werd over Jacob Cats. Maar, behalve didactisch is het eigenlijk vooral een opwindend geschrift dat laat zien wat een driften er in je loskomen als je ontdekt waar het bloed kruipt. En... Cats krijgt zijn hommage!”

Dit interview is slechts een beknopte versie van het volledige interview dat u kunt lezen op onze website: www.zeeuwsarchief.nl

Prijsvraag

Wilt u de zoektocht van Marjan Berk meebeleven? Doe mee aan de prijsvraag en win één van de door uitgeverij Atlas ter beschikking gestelde boeken. De vraag luidt: ‘Moeder Leen’ ziet er droevig uit op de foto die Marjan Berk van haar heeft. Hoe komt dat? Tip: het volledige interview met Marjan Berk leest u op www.zeeuwsarchief.nl.

Stuur uw antwoord, uw naam en adres, vóór maandag 1 augustus 2005 naar: Zeeuws Archief, Prijsvraag nieuwsbrief, Postbus 70, 4330 AB Middelburg. De prijswinnaars ontvangen schriftelijk bericht.

My Generation!

50 jaar jong in Zeeland

Wat is er voor het nageslacht bewaard gebleven over vijftig jaar Zeeuwse jeugd- en jongerencultuur? Dat toont *My Generation! 50 jaar jong in Zeeland*, de tentoonstelling die vanaf 7 juli 2005 te zien is in het Zeeuws Archief. Van platenspelers tot mobieltjes, van lang haar tot kaal, van jongens- en meisjesclubs tot jeugdhonken. Aan de hand van documenten uit archieven van scholen en schoolverenigingen, padvindere- en muziekverenigingen, sportclubs, verenigingen van plattelandjongeren, jongerencentra, kerkelijke jeugdclubs, jeugdafdelingen van politieke partijen et cetera, wordt een beeld gegeven van hoe het was om jong te zijn in Zeeland in de periode 1955-2005. De bezoeker kan bovendien zijn hart ophalen aan muziek en filmfragmenten en zich weer even terugwanen in een jongerenkamer uit de jaren zeventig.

De tentoonstelling *My Generation! 50 jaar jong in Zeeland* vormt samen met de twee gelijknamige fototentoonstellingen in de Zeeuwse Bibliotheek (van 30 augustus tot en met 29 oktober en van 2 november tot en met 31 december 2005) en de reizende tentoonstelling *Jong + Zeeuws = ?* een onderdeel van de grote manifestatie *50 Jaar jeugd- en jongerencultuur in Zeeland*. De manifestatie bestaat verder uit: een muziekproject met CopyCat georganiseerd door SCOOP, een boek over 50 jaar Zeeuwse popmuziek en subculturen, geschreven door Jan J.B. Kuipers, een muziekprogramma op Omroep Zeeland Radio, een filmprogramma met muziekfilms gebracht door Filmtheaters Middelburg, Trugkieke van Omroep Zeeland TV over Zeeuwse jeugd en jongeren en een fototentoonstelling over jong zijn in de Scheldestad te zien in het Gemeentearchief Vlissingen.

De expositie *My Generation! 50 jaar jong in Zeeland* is te zien in het Zeeuws Archief van 7 juli 2005 tot en met 7 januari 2006. Entree gratis.

Jong + Zeeuws = ?

Wat is volgens Zeeuwen beeldbepalend voor jong zijn in Zeeland tussen 1955 en 2005? Het Zeeuws Archief, de Zeeuwse Bibliotheek en SCOOP Zeeland schreven een fotowedstrijd uit onder het motto *Jong + Zeeuws = ?*. Zeeuwen werden uitgenodigd jeugdfoto's in te sturen. De foto's moesten passen in vijf categorieën: Wonen, Vrije tijd, Mode, Onderwijs en Werk.

Ruim 150 foto's van Zeeuwen in hun jonge jaren kwamen binnen!

De jury, bestaande uit Mechteld Janse, fotografe, en Rinus Roepman, vormgever en oud-beheerder van een jongerencentrum, selecteerde na grondige bestudering en discussie drie foto's die het beste weergeven hoe het nu was om jong te zijn in Zeeland. Daarnaast hebben drie foto's een eervolle vermelding gekregen. De prijswinnaars en de eervolle vermeldingen worden op 6 juli in de Zeeuwse Bibliotheek bekend gemaakt.

Van een selectie van de ingezonden foto's is een reizende tentoonstelling gemaakt. Deze tentoonstelling is van 7 juli tot en met 27 augustus te zien in de Zeeuwse Bibliotheek in Middelburg en van 5 september tot en met 29 oktober in het Zeeuws Archief. Daarna reist de fototentoonstelling door de provincie. Uiteraard maken de winnende foto's en de eervolle vermeldingen hiervan deel uit. Benieuwd naar hoe Zeeuwen hun jeugd in Zeeland hebben vastgelegd voor het nageslacht? Ga vanaf 7 juli 2005 kijken in de Zeeuwse Bibliotheek of vanaf 5 september in het Zeeuws Archief!

BIJZONDER: Brokaatpapier

In het archief van de Rekenkamer van Zeeland bevinden zich schriftjes met omslagen van brokaatpapier. De brokaatpapieren zijn gedrukt in goud op gekleurd papier en hebben verschillende voorstellingen, van Romeinse filosofen, bloemen, vogels, fruitmanden, cupido's tot allegorische voorstellingen, sterren en waaierpatronen. De schriftjes zelf bevatten de verpachtingskohieren van de korentienden in de Annapolder op Noord-Beveland (1744-1770).

Brokaatpapier met dieren. Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer B, acquitten, inv.nr 8531.

Brokaatpapier werd vanaf circa 1690 voornamelijk gemaakt in Zuid-Duitsland en vanaf 1720 ook elders in Duitsland. In Europa waren nauwelijks producenten te vinden, zo is in Nederland alleen een producent in Utrecht bekend. Na Augsburg werd Neurenberg het belangrijkste centrum voor de fabricage van brokaatpapier. Het papier werd gemaakt door houtblokken, die waren bestreken met goud- of zilververnis, af te drukken op gekleurd papier. Soms werd een vel papier meermalen bedrukt met hetzelfde houtblok, maar vaak bestaat één patroon uit een serie houtblokken. Aan de randen werd het adres van de uitgever weergegeven. Wanneer de houtblokken in andere handen overgingen werd dit adres onleesbaar gemaakt. Duitse brokaatpapieren werden in de achttiende en de negentiende eeuw in grote partijen verkocht aan Nederlandse kooplieden, die ze niet alleen aan boekbinders en papierverkopers in ons land verkochten, maar ze bovendien exporteerden. Brokaatpapieren werden vooral gebruikt voor omslagen van gelegheidsdrukwerk, zoals dissertaties, huwelijksgezangen, bruiloftsgedichten, partituren en kalligrafieschriften. In Duitsland werden er zelfs meubels mee bekleed, zoals de binnenkant van een kabinet. In Nederland zijn alleen voorbeelden bekend van beklede doosjes of leren foedralen. In de negentiende eeuw werd brokaatpapier minder populair en na 1850 was het gedaan met de productie ervan.

Internationaal symposium zeegeschiedenis, open dagen en Vriendendag

Attentie Zeeland staat centraal tijdens de eerste dag van het internationale symposium over zeegeschiedenis *Navigating the Northern Seas* dat wordt gehouden van 18 tot en met 20 augustus 2005 in onder andere het Zeeuws Archief. Kijk voor aanmelding en het complete programma op www.zeeuwsarchief.nl

Wie het stijlvolle Van de Perrehuis, de achttiende-eeuwse huisvesting van het Zeeuws Archief, vrij wil bezichtigen, kan Open Monumentendag, zaterdag 10 september 2005, alvast in de agenda noteren. Wie een kijkje achter de schermen wil nemen, in het restauratie-atelier of in de depots, kan dat doen tijdens de Landelijke Archievdag, zaterdag 29 oktober 2005. Ook de jaarlijkse Vriendendag van de Stichting Vrienden van het Zeeuws Archief is op zaterdag 29 oktober, met een bijzonder programma voor de Vrienden waaronder een 'Koninklijke' lezing door prof. dr. mr. C. Fasseur. Meer informatie hierover in de komende nieuwsbrief.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094. E-mail info@zeeuwsarchief.nl, website www.zeeuwsarchief.nl

Openingstijden studiezaal: dinsdag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur, expositieruimte: maandag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur.

Attentie In juli en augustus is het Zeeuws Archief op zaterdag gesloten.

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u als nieuwe abonnee deze gratis Nieuwsbrief ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding: abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.